

igazságosztó és jötevő *Holle mama* Grimm-meséből került át a regénybe, a *felhóutazó*, a *(világ)kém*, a *törpe* és a *mutatványos* viszont a Darvasi-próza (pl. *A könnyymutatványosok legendája*) motívumvilágához sorolható. *A nagymamát nem eszi meg a farkas! És Piroskát se! És Piroskát se!* című fejezet az ismert Grimm-mese újraírása, annak a Trapiti-mese szelleméhez való idomítása, ugyanakkor a regény metaszovege is, szerveződésének, létrejöttének és létének mibenlétére, a mű *történi szöveg-létére, folyamatosan módosuló jelenség-mivoltára, a szövegnek az írótól való elidegenedésére, a befogadás szövegtérbe történő belépés-ként való értelmezésére* mutat rá. Hasonló jelentéssel bír az *Egyik meséből a másikba is át lehet menni* című fejezet, amely a szövegtérköziségre, a meséknek az olvasói tudatban létrejövő összefüggéseire irányítja a figyelmünket: „*A mesék világa sokkal tágasabb és gazdagabb, mint az a világ, amelyben kitalálják őket.*” (204.) Bánatos Olivér és Trapiti beszélgetése e fejezetben a *megértés* lényegi mozzanatára, a szövegbeni *othonosság* kialakítására világít rá.

A szeretet erejét közvetítő Trapiti-mese a „mesevilág” egyetemes paralelleit, legfontosabb értékmozzanatait követő, azt elérő/megvalósító alkotás. Nagyon jó mese.

BENCE Erika

SZÍNHÁZ

(TANYA)SZÍNHÁZ

Bármennyire is röstellem, nem tehetek mást, minthogy egyik legszilárdabbnak tartott elvemet feladva írjak méltatást a Tanyaszínház idei bemutatójáról. Azt a meggyőződésemet, mely szerint egyetlen előadás esetében sem illik, sőt, szabad számon kérni az előadás alapját képező/jelentő irodalmi műhöz, az ún. drámához való hűséget, annak hiteles tolmácsolását. Az előadás és az irodalmi alap ugyanis két különböző dolog, más-másfajta művészi megnyilatkozási forma, mégha a kettő szorosan össze is függ egymással. De lényegében, s ez a fontos, merőben különbözik is a kettő egymástól. Az egyik, a dráma, irodalom, amelynek eszköze a nyelv, a másik, a színházi előadás, melynek csak egyik eszköze a nyelv/a beszéd, a többi pedig a beszéddel azonos értékű mozgás, látvány, zene. Ettől más a színház, s ezért önálló művészi forma az előadás. Ami viszont mindkettőre érvényes, hogy ne csak forma legyen, hanem legyen mondandója, ne mondjam, bár nyugodtan mondhatnám, legyen filozófiája. Olyan emberi mélysége, amely nélkül nincs művészet.

Nos, ez hiányzik az idei tanyaszínházi előadásból. Holott az előadás alapjául szolgáló drámában, Kárpáti Péter *Tótféri* című misztériumjátékának van olyan

emberi/bölcseleti mélysége, s amelyről talán az előadásnak sem kellene lemondania/megfeledkeznie.

A Puskás Zoltán rendezte tanyaszínházi előadásra viszont éppen ez jellemző. Ezért kényszerül, bár kelletlen és röstellkedve teszi a kritikus, felróni az előadásnak a szöveghez való hűtlenségét. Nem a szöveg sérthetlensége okán, hanem azért, mert a tanyaszínházi előadás csupán forma (bár ennek sem elfogadható, de erről később!), amely nélkülözi azt a minimális mondandót is, amely nélkül nincs/nem lehet művészetéről beszélni.

Ha többet nem, hát legalább azt kellene ennek az előadásnak sugallnia, ami a két „égből pottyant” kéregetőt, az Atyám Teremtőmet és a Szempétört a földre csalta: vannak-e olyan jó emberek, akik miatt megérdemli a világ, hogy megmentessék. Erről „szól” ugyanis a *Tótféri* című meserészletekből/-motívumokból szerkesztett apokrif teremtéstörténet. A tanyaszínházi előadás viszont jószerivel nem szól semmiről, sem erről a mesék világából fölöttébb jól ismert emberi kérdésről, sem bármiről másról. Csak úgy van. Nem vitatható el, hogy a nézők élvezik a valóban jól megcsinált táncokat, vagy hogy egy-egy poén hallatán felnevetnek (szórakoztatni for ever!, ahogy a nyilatkozatokban olvastuk), de az már igencsak kétséges, hogy értik-e a történetet, és tudják-e, hogy kicsoda a két fiatalember (Varga Tamás és Husza Dániel), akikkel az előadás kezdetén a kerékpáron érkező nőszemély olyan hevesen pöröl, hogy az egyik az Űristen, a másik a famulusa, Szent Péter, s hogy mit, illetve kit s mért keresnek a történetben. Utánakérdeztem, a nézők zömének halvány lila (hű legyen az előadás színpompájához!) gőze sincs erről. S nyilván az sem egészen érthető, hogy az a bizonyos Szögén asszon (Elor Emina) miért lenne „szögén”, habár tucatuccot hord, de a rózsaszín melegítőfelső és susogó melegítőalsó éppen nem ágrólszakadtságra utal, főleg ha vadonatúj kerékpáron karikázik be a színpadra. Aztán a felől sem lehet teljesen bizonyos a néző, hogy a disznóknak mondott színes cuccokba bújtatott kórus (a két földiszó közül az egyiket piros, a másikat zöldesbe játszó, vállig érő vendéghaj ékíti!) mit keres a történetben azonkívül, hogy tagjai ügyesen táncolnak (koreográfus Bóbis László) . . . És sorolhatnánk még a nyilván teátrálisnak is és modernnek is vélt ötleteket, amelyek azonban csak belbecs nélküli külsőségek.

Nincs ugyanis követhető történet, illetve az, ami történetként megmaradt (dramaturg Gyarmati Kata), éppen azt nélkülözi, ami a történetet mesévé tenné. Ugyanis amikor a két koldussá lett égi méltóság, Atyám Teremtő és Szempétör rátalál a Szögén asszonra, aki utolsó forintucskáját sem sajnálja nekik adni, sőt a házába is befogadja és „megvendégeli” a két „kéregető bácsikát”, vagyis felfedezik, hogy van önzetlen lény a földön, akkor csodákat művelnek. Egy marék korpás liszt temérdek „legelső osztályos (!) liszt” lett, egy levél tésztából annyi lett, hogy kidagadt a fazékból, a lyukas tetőn behullott hóból vászonlepedő és vastag dunyhatakaró lett, a vízből pálinka, még a Szögén

asszon udvarába disznókat is vezényelnek, ezeket leölik, felibe hasítják, besózzák, felviszik a padlásra, majd megkerül az évtizedekkel azelőtt gödörbe esett férj, az asszony megfiatalodik, és áldott állapotba kerül. Miközben vajúdik, világra szóló események történnek. Tótféri (Soltis Lehel), aki még meg sem született, áll ezek középpontjában. Hős, a világ megmentője akar lenni, holott még világra sem jött. Mivel azonban minden cselekedet föltétele, hogy a hős megszülessen, a „dokter” kíséretében Tótféri is siet vissza vajúdó anyjához, de lekési a saját születését. Helyette egy ártatlan, naiv leányka, Julika (Ferenc Ágota) jön a világra . . . A két kéregető pedig, mint aki jól végezte dolgát, továbbáll, a Szögén asszon pedig elégedetten nyugtázza, hogy nem hagyta üres kézzel távozni őket, „valamicskát” adott nekik. „Ef forintot, papa. Egy forintot, ety forintot.” S ettől éppoly boldog, mint ahogy Atyám Teremtőm és a Szempétör is boldogok, mert találtak egy igaz embert, akin segít(h)ettek.

Valóban különös a mesehagyományt (Ami Lajos furcsa mesevilágának felhasználásával készült!) és posztmodern jegyeket mutató drámaírói leleményességet vegyítő misztériumjáték Kárpáti Péter szövege, amelynek jelentőségét mi sem bizonyíthatja inkább, minthogy két színház íziben műsorára tűzte, s a kritika is új hangként fogadta.

A két előadás közül a debreceni „bájos mesei történetként, csodákra nyitott naiv játékként”, a pesti Bárka Színház-beli pedig „posztmodern játékként fogta fel a szöveget: a csodák teatrális jellegét hangsúlyozta”. Ennek rendezője, Novák Eszter nyilatkozta: „inspiratív az a pofátlanul korlátlan szabadság”, amit Kárpáti Péter ad műve színreállításainak. Mindkét előadás rendezője bőségesen élt is az író kínálta lehetőségekkel. Ebben kétségtelenül követőjük Puskás is, aki azt találta ki, hogy az egyes jeleneteket a népszerű tévésorozat, a Muppet show-ra veszi, illetve hogy rajzfilmszerű *Tótféret* készíti az Újvidéki Művészeti Akadémia első- és harmadéves színésznövendékeivel. Az ötlet önmagában, ha már az író valóban „pofátlanul korlátlan szabadság”-ot enged, oké lenne, ha nem maradna pusztá külsőség, ha tartalmilag funkcionálna: legalább „valamicskát” közvetítene abból az archaikus, de egyben korszerű emberi bölcseségből, amit az író a mesék képtelensége alá rejtett. Nehéz szabadulni a gondolattól, hogy a Tanyaszínház, mint rendre az utóbbi néhány évben, ezúttal sem vette komolyan az előadásra választott szöveget, pedig a *Tótféri* (is) az élet legkomolyabb dolgáról szól – magáról az életről.

Lehet, hogy a Tanyaszínház sört, paprikást kultúrával együtt fogyasztani kész lelkes közönségének így is tetszik az idej produkció, de mintha a főiskolások nyári gyakorlata szövegtörödékeket feledtető néhány ügyes táncszám előadásánál többre lenne hivatott, előadók és nézők számára egyaránt.